

SKUP 2008 – 7

Prosjekt: Det norske sexmarkedet
Medarbeider: Nilas Johnsen, Tor-Erling Thømt Ruud
og Anne Stine Sæther
Publikasjon: VG
Publisert: Juni - desember 2008
Medium: Avis
Tema: Samfunn

*Nilas
Johnsen
Tor-Erling
Thømt Ruud
Anne Stine
Sæther*
Metoderapport
Skup 2008

7 05240 008472
Nr. 165
Mandag
9 juni
2008
Uke 24
Kr. 10,00
DRA MEDDIA HJELPEN
FRA EIPROBASKA
FRA HJØRREBASKA
FRA HJØRREBASKA
4 SIDE
6, 7, 8, 9
10 og 11

METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

9. juni – 14. juni 2008
26. november – 9. desember 2008

Verdens Gang AS
Reportasjeavdelingen
Postboks 1185 Sentrum
0107 Oslo
www.vg.no

Nilas Johnsen
nilas.johnsen@vg.no
99626463
Tor-Erling Thømt Ruud

tor-erling.thomt.ruud@vg.no
92863515
Anne Stine Sæther
anne.stine.saether@vg.no
91600238

METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

Slik jobbet vi:

SEXKJØP SKAL FORBYS

Våren 2008 skulle lovforbudet mot kjøp av sex inn for Stortinget. Etter at Aps

landsmøte hadde gått inn for et lovforbud året i forveien, ville behandlingen i

Stortinget i stor grad bli en formalitet.

Det rød-grønne flertallet på Stortinget var klare til å innføre en lov som deres

egen regjering ikke hadde forberedt seg på. Samtlige handlingsplaner mot

menneskehandel som da forelå, la til grunn at kjøp og salg av sex fortsatt skulle være lov.

Det fantes heller ingen oversikt over stort det norske sexmarkedet var: Hvor

mange kvinner og menn solgte sex, hvem var deres kunder, og hvem stod

bak og tjente inn pengene? Hvilke summer ble det omsatt for på dette sorte

markedet, der den ene parten – kunden – snart skulle kriminaliseres?

Vi ønsket å lage en så fullstendig kartlegging av det norske sexmarkedet som mulig, og vise hvordan det planlagte lovforbudet ville påvirke de ulike

aktørene. Vi ville vise omfanget av kjøp og salg av sex i Norge, fokusere på

både prostituert og kunde, vise hvordan bakmenn sopte inn overskuddet, og

utfordre politi- og påtalemyndighet på hvordan de forberedte seg på å håndheve

den kommende loven. Vi ville vise råskapen i denne ofte brutale bransjen, men

samtidig utfordre de eksisterende oppfatningene, som ofte bygde på forenklete

fordommer. I serien skulle både prostituerte og deres kunder få slippe til med sin mening om den kommende loven, samtidig som vi ønsket å avdekke profitører og halliker. Planen var å ha en serie med artikler klar til samme uke som Stortinget skulle behandle lovforslaget i begynnelsen av juni. Samtidig som vi jobbet med vår serie ble lovbehandlingen utsatt til høsten. Vi bestemte da at vi likevel ville publisere vår serie i juni som planlagt, og timet serien opp mot Stortingets åpne høring om lovforslaget andre uke i juni. De sentrale problemstillingene vi satte som utgangspunkt, ble ikke endret under arbeidet med prosjektet.

METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

KARTLEGGING AV SEXMARKEDET

Vi gikk bredt ut første uken vi jobbet med prosjektet, og gjennomførte bakgrunns møter med de viktigste organisasjonene, byråkratene, forskerne og politifolkene som jobbet med feltet. Vi møtte lederen ved PRO-sentret i Oslo, ledelsen ved Nadheim kvinnesenter og prostitusjonsteamene i Bergen, Stavanger og Trondheim. Dette ga innsikt i de ulike gruppene på det norske sexmarkedet. Vi møtte Unni Kihl ved ROSAprosjektet, som hjelper ofre for menneskehandel over i trygg bolig, med Birgitte Ellefsen i KOM (koordineringsgruppa mot menneskehandel), og byråkrater fra Justisdepartementet. Dette ga kunnskap om den mest brutale delen av sexmarkedet: Trafficking, på norsk kalt menneskehandel. Prostitusjonsforskerne ved Fafo ga oss oversikt over forskning på feltet. Forskningsstiftelsen var da i gang med sin egen kartlegging, på oppdrag fra regjeringen, som de ikke ville forskuttere fra. Men Norges mest erfarne prostitusjonsforsker, May-Len Skilbrei, ble en nyttig kilde å teste våre hypoteser på. Oslo-politiets STOP-gruppe, samt politiet i Trondheim, Stavanger og Bergen

fortalte om politiets arbeid mot menneskehandel, og om hvordan de forberedte seg på den varslede loven.

Etter denne innledende researchen begynte vi å planlegge mulige artikler for prosjektet:

1: Kartlegge de ulike nisjene i sexmarkedet, vise omfanget av markedet, og beregne omsetningen.

2: Fokuserer på norske profitører: Gårdeiere som bevisst leide til massasjestudioer; og annonseprofitørene som tjente på kvinnenes sexsalg.

3: Vise hvordan utenlandske kvinner fraktes til Norge via halliknettverkene. Sette søkelyset på ofre for menneskehandel som hadde vitnet

mot bakmenn, men ikke fått opphold og beskyttelse i Norge.

4: Hvordan har sexloven fungert i Sverige?

5: Hvem er den norske sexkunden, og hvordan vil han forholde seg til det

kommende forbudet?

METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

KONTAKTEN MED DE PROSTITUERTE

For å kartlegge markedet begynte vi med en rekke annonseblader, der prostituerte kvinner, og noen få menn, tilbød sine tjenester. Gjennom disse

bladene, og de fire største annonsesidene på nett, ringte vi den første uken over

100 kvinnelige prostituerte, 5 menn, og tre transseksuelle.

Her tok vi et viktig etisk valg: Vi bestemte at vi aldri skulle utgi oss for å være

kunder for å få samtale i gang. Vi gjorde i begynnelsen av hver samtale det

klart at vi var journalister fra VG som jobbet med en serie om sexmarkedet i

forkant av den kommende lovendringen. Vi gjorde det også klart at vi ikke kunne

betale noen for å la seg intervju (noe mange ønsket).

Flertallet av dem vi ringte sa umiddelbart nei til å la seg intervju, men så

mange som 32 fikk vi lengre intervju med over telefon. De fleste av disse var

norske kvinner, som drev selvstendig fra sin egen leilighet, og som ikke hadde

noen planer om å slutte å selge sex etter lovendringen, fem var utenlandske kvinner, én fra Sør-Amerika og resten fra Øst-Europa. Én mann og én transseksuell ga også intervjuer via telefon. Vi møtte fire kvinner fra annonsemarkedet til personlige intervjuer. Tre av disse ble til slutt brukt i serien vår: En norsk kvinne som solgte sex fra egen leilighet, en russisk kvinne som reiste fra by til by, og en norsk kvinne som hadde tatt steget fra gatemarkedet til leilighetssalg. Samtlige intervjuer ble anonymisert. En fjerde, norsk kvinne, ville at vi skulle skaffe en parykk til bildene, men hun ønsket ikke å skjule ansiktet. Dette intervjuet ga god innsikt, men vi valgte å ikke trykke bildet. Vi mente at belastningen ved å stå fram usladdet som prostituert i landets største avis ville bli for stor.

METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

SEKJØP FOR 300 MILLIONER

Gjennom intervjuene fikk vi god oversikt over innemarkedet for kjøp og salg av sex. Vi talte selv opp antall annonser fra de største bladene og nettsidene (mer om dette under). Her måtte vi ta flere forbehold: Noen kvinner hadde flere annonser samtidig, andre kvinner delte på én annonse. De fleste utenlandske kvinnene pendlet mellom Norge og andre land, og var her kun i kortere perioder. De fleste norske kvinnene fortalte selv at de ikke solgte sex hele året, men tok lengre pauser. Derfor talte vi opp annonser hos de største annonsørene jevnlig under arbeidet, og kryssjekkete annonsene fra tidlig i april, med de fra slutten av mai.

Anslag over antallet gateprostituerte fikk vi fra de sosiale tiltakene (som PROsentret i Oslo og Albertine i Stavanger). Basert på anslagene over det totale antallet kvinner vi selv kom fram til, sammenholdt med tallene fra PROsentret

og fra politiet, forsøkte vi å regne oss fram til omsetningen på sexmarkedet. Her brukte vi også beslag fra to ferske hallikdommer, som ga et nøyaktig innblikk i inntjening kvinnene hadde. Kvinnene på annonsemarkedet fortalte hva de tok i betaling, og her lå snittprisen ganske jevnt. Prisen som ble tatt på gatemarkedet varierte langt mer, og det var vanskeligere å komme fram til et gjennomsnitt. Vi baserte oss til slutt på et anslag på 2500 ulike prostituerte i Norge i løpet av ett år. I samarbeid med Oslo-politiets STOP-gruppe kom vi da fram til et forsiktig anslag på at det ble omsatt for minst 300 millioner kroner på det norske sexmarkedet i løpet av ett år. Å anslå omsetningen på et sort marked er en vanskelig oppgave, men både de sosiale tiltakene og forskere på feltet gikk god for metoden vi hadde brukt. Da Fafo la fram sin egen kartlegging, et halvt år etter VG, hadde de langt på vei brukt samme metode som VG, og de kom fram til omtrent samme antall sexselgere. Fafo beregnet ikke pengeflommen i sexmarkedet.

METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

PRESENTASJON, PAPIR OG NETT

Anslaget på 300 millioner i sex-omsetning ble vår første nyhetssak i serien, publisert som oppslag mandag 9. juni, dagen før Stortingets åpne høring. Nyheten ble trykket sammen med en reportasje som dokumenterte sexsalg på åpen gate i Stavanger. Her valgte vi å helsladde både kunde og prostituert, så de ikke kunne gjenkjennes. Vi gjennomførte også noen korte intervjuer med nigerianske prostituerte på gaten i Oslo og i Stavanger. Det viste seg svært vanskelig å få tillit blant

kvinnene som fortsatt jobbet med å selge sex. Vi undersøkte samtidig resultatet av regjeringens satsning på å få de utenlandske kvinnene til å forlate Norge ved å tilby gratis retur via International Organization of Migrants (IOM), og 25.000 kroner i såkalt etableringsstøtte. Prosjektet var en fiasko: Ingen av de afrikanske kvinnene hadde tatt imot tilbudet. Dette ble en sidesak til vår første artikkel. Kartleggingen av de ti største nisjene på det norske sexmarkedet ble presentert på de neste to sidene, sammen et intervju med tre prostituerte og Fafo-forsker May-Len Skilbrei. Vi baserte oss her på research vi hadde samlet inn i nær to måneder. Spådommen fra de prostituerte selv, og fra ekspertisen, var at sexloven ville føre til at fremtidens sexmarked ville bli flyttet over til private leiligheter. Norske "Carmen", som solgte sex fra sin private leilighet, fortalte om sine erfaringer. På papir ble intervjuene, og faktaboksene på de ulike nisjene i markedet, holdt ganske korte. Men vi lanserte samme dag en spesialside på VG Nett, der vi lanserte en tung multimedial satsning. Her brukte vi en flash-grafikk, der hver nisje ble forklart i lengre tekstbolker. Vi la også ut overskuddsmateriale fra researchen, og hadde oppfølgings saker klare utover dagen. Videre brukte vi denne nettsiden til å lansere VGTV-innslag fra de ulike reportasjene vi hadde vært på, samt TV-intervjuer med politikere og eksperter om våre funn. Vi hadde også fire ulike nettdebatter om temaet den første uken. VG-Netts reportere lagde egne saker om temaet, grafiker, og en rekke VGTVinnslag. Nettportalen er fortsatt i bruk, og oppdateres kontinuerlig, i det som er en av de mest omfattende multimediale samkjøringene mellom VG og VG Nett. Den spesiallagde nettportalen inneholder over 80 artikler, flere informative grafiske fremstillinger og flash-animasjoner, alle TV-reportasjene og informasjon

om lovverket. Portalen finnes her:
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/sexmarkedet/>
METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

SEX-PROFITØRENE

Den mest tidkrevende var kartleggingen var avdekking av norske profitører:

Mennene bak nettannonsene. Her var jussen uklar: En hallikdom fra Oslo Tingrett i 2004 mot sexannonsene i Søndag Søndag hadde blitt opphevet i Lagmannsretten grunnet formelle feil. Publikasjonen ble senere samme år slått konkurs, og de fire siste årene hadde politiet latt annonsørene drive videre i en juridisk gråsoner, samtidig som markedet gjennomgikk voldsom vekst. Annonsene er utformet slik at de ikke eksplisitt tilbyr sex, slik håper mennene bak å omgå lovverket som forbyr å fremme prostitusjon. Annonsørene tilbyr massasje og eskorte og de poserer på bilder i utfordrende antrekk – eller nakne. Det hersker imidlertid ingen tvil om at disse annonsørene tilbyr seksuelle tjenester. Både annonsørene, kundene, politi, hjelpeapparat og de som tilbyr annonseplass innrømmer dette.

Som nevnt over ble disse annonsene et meget godt telleverktøy for oss i vår research. Slik brukes de også av forskere, og som utgangspunkt for politiet i deres spaning. Vi ble like fullt nødt til å avgrense oss til de største aktørene på annonsemarkedet. Det var fire store aktører som viste seg å stå for rundt 90 prosent av markedet.:

- * **E-Zone**: Blad + nettside – eksklusive annonser med kvinner som ligger i det høyeste prissjiktet. Dette ble regnet som den største aktøren totalt sett.
- * **Escortdate.com/eskorte.net**: Den største internettaktøren – over 200 annonser daglig på sidene.
- * **Club kontakt** – annonseblad + nettside
- * **Kontaktbladet KONTAKT**: Et tradisjonelt kontaktmagasin som har holdt på i over 50 år.

VG kartla disse aktørene over lang tid. Vi telte annonser, tok kontakt med svært mange av annonsørene. Fra sexselgerne fikk vi vite hva det kostet å annonsere, noe som gjorde det mulig å gi et anslag av omsetningen. De fire største aktørene står for 90 prosent av dette markedet. På et excel-ark ganget vi antall annonser (fra kartleggingen), med pris for det ulike annonsene. Men å få omsetningen bekreftet viste seg svært vanskelig. Bare to av de store aktørene har åpne regnskaper og betaler skatt til Norge – Clubkontakt og KONTAKT. E-Zone eies derimot av et selskap som er registrert på Seychellene og Escortdate.com drives fra Danmark/Nederland – vel og merke av en nordmann. Vi kom fram til et forsiktig anslag på at rene annonseinntekter utgjorde minst åtte millioner kroner i året, fordelt på de fire største aktørene. I tillegg tjente de gode penger gjennom ulike nett-tjenester, og tok seg stivt betalt for å ta bilder av annonsørene sine. Aktører i bransjen har gått god for VGs utregninger, som samsvarer med politiets anslag for omsetningen i dette markedet. METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

VI FINNER BAKMENNENE

Vi ville navngi bakmennene som tjener penger på disse annonsene, og intervju dem om hvordan de forholdt seg til et sexkjøpsforbud. I kolofonen til **Clubkontakt** og **Annonsebladet KONTAKT** er det oppgitt hvem som er redaktør og telefonnummer. Kontakten med disse gikk derfor greit. Redaktørene, Svein Haugan og Alf Grønvold, innrømmet at de visste at annonsørene solgte sex, men mente de holdt seg på rett side av loven så lenge ordet "sex" var erstattet med "massasje", "strip" eller "eskorte". De tolket det dit hen at deres annonsører ikke var i strid med hallikparagrafens lovtekst mot å "i offentlig kunngjøring utvetydig tilby prostitusjon". Eieren og driveren av **Escortdate.com** skjuler seg i utlandet. Kilder oppga

navnet på eieren, men vi fant ikke noe som bekreftet dette. I Brønnøysund er mannen registrert med et foretak, som ikke kan knyttes direkte til driften av annonsenettsidene. Eieren oppgir ikke noe kontaktinfo på sine sider, annet enn en kontoradresse og et firma i Nederland. Vi måtte derfor søke gjennom domenehistorien til nettsiden for å finne navn. Dette gjorde vi ved å bruke dette gjorde vi å bruke søkemotorene whois.net og domaintools.com. Ved å lete bakover i informasjonen som er knyttet til domenet fant vi navnet Lars Paulsen, det passet med kildeopplysninger vi hadde. Paulsen var da bosatt i Danmark. Vi opprettet kontakt på telefon og avtalte et møte i Oslo. Intervjuet gikk greit, men han nektet å la seg avbilde. (Ingen av de andre ville ha bildet sitt i avisen.) Han fikk sine sitater til gjennomlesning, men han godkjente ikke noen av dem. Paulsen fikk så sin advokat til å ta kontakt med oss. VGs ledelse valgte likevel å trykke sitatene som de var. Det har ikke kommet noe etterspill av dette.

METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

I forkant av publiseringen hevdet Paulsen at han ikke lenger var eier av nettsidene og at ingenting kunne knytte ham til sidene. På nettsidene går det imidlertid frem at det er et nederlandsk selskap som er eier. Vi fant dette selskapet i det nederlandske foretaksregisteret og det er registrert på Paulsen. Vi sendte ut fotograf som tok bilde av bygningen som er på adressen foretaket er registrert på. Dette er en adresse hvor flere europeiske pornonettsider "holder hus". I de norske registrene er **E-Zone** drevet av Zone Forlag, et norsk utenlandsregistrert foretak (NUF), eid av et selskap på Seychellene. Morten Kilstad er oppført som daglig leder av Zone Forlag. Vi prøvde alle muligheter

for å få Kilstad i tale. Men han ville ikke snakke med oss og han hevdet han ikke hadde noe med driften å gjøre. Vi ringte flere ganger til mobiltelefonen til Kilstad, men mannen som svarte påsto han var en kamerat av Kilstad og at Kilstad var på ferie. Etter hvert kom det fram at det var Kilstad selv vi snakket med, og at han ikke ville uttale seg i avisen. Fra flere hold fikk vi opplyst at Kilstad primært opptådte som stråmann. I arbeidet fikk vi vite at det var to andre personer som sto for den faktiske driften. Disse ble svært vanskelig å finne. Da vi oppsøkte kontorlokalene i Oslo sentrum fikk vi slengt døren i ansiktet, og da vi ringte for andre gang på kontortelefonen fikk VGs reporter indirekte trusler. *"Nå må du slutte å ringe oss! Jeg kan dra hjem til kona di og følge etter henne. Nå har du plaget oss i en uke og hvordan ville du følt det om jeg fulgte etter kona di?"*, sa mannen som tok telefonen.

METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

Vi hadde deretter enda en samtale med samme mann der han gjentok ettertrykkelig at han ikke ville snakke med oss. Ved publiseringstidspunktet for serien hadde vi ikke god nok dokumentasjon til å trykke navnene på de to mennene som sto for den daglige driften av E-Zone.

POLITIET TRUER ANNONSØRER OG BORDELLER

Vi la våre funn om sexannonsene fram for politiet, og spurte om ikke aktørene bak opererte i strid med hallikparagrafen. Politiets STOP-gruppes oppfatning var at funnene viste at annonsørene fungerte som halliker. I vår artikkel gikk politiet ut og varslet at det ville komme en straffesak mot en av disse annonsørene.

En annen gruppe norske profitører på sexmarkedet er gårdeiere som kynisk leide ut til bordeller. Ved disse massasjestudioene jobbet primært asiatiske kvinner sammen, uten noen hallik. Vi satte ned en liste på ni steder som hadde

annonser i et noe eldre sexblad. Vi søkte opp gårdeierne via eiendomsforetaket, og konfronterte dem med at massasjestudioer opererte i deres bygg. Hallikparagrafen forbyr å bevisst leie ut til prostitusjon. En utleier av en enkeltleilighet ble i 2007 dømt til betinget fengsel i nitti dager. På dette feltet hadde politiet allerede iverksatt aksjoner, og to av de fem stedene vi konfronterte var stengt ved vårt publiseringstidspunkt. Oslo-politiet lot oss få innblikk i sin arbeidsmetode: De avdekket først sexsalg ved at en politispaner utga seg for å være sexkunde, så truet de gårdeieren med hallikparagrafen. Resultatet av den såkalte "Aksjon Husløs" var at bordellene ble stengt, noe som ofte medførte praktiske problemer for de prostituerte kvinnene, mens gårdeierne slapp straff. Dette aspektet tok Liv Jessen ved PRO-sentret opp i vår artikkel. Vi kunne ikke avdekke sexsalg ved å utgi oss for å være kunder. I de fleste tilfellene nektet kvinnene for at det ble solgt noe mer enn massasje da vi oppsøkte dem. VG valgte til slutt å omtale fem bordeller der politiet hadde

METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

dokumentert sexsalg i løpet av våren 2008. De fleste gårdeierne valgte å vedgå at de var kjent med sexsalget: To av dem var fortvilet over sexsalget, og ville forsøke å avslutte leieforholdet, mens de to som allerede hadde kastet ut sine leieboere var kritiske til politiets framgangsmåte. Ved Oslos eldste bordell, og det eneste med norske kvinner, Baltazars Budoar, nektet både gårdeier og leietagerne konsekvent for at det ble solgt noe mer enn massasje. Etter vår hovedserie stod på trykk våren 2008, har de tre gjenværende bordellene blitt stengt. De fleste asiatiske kvinnene har tilsynelatende gått over til å tilby ordinær massasje. Ved et slikt sted ble en politispaner nektet samleie, men ble tilbudt en seksuell tjeneste indikert med en betegnende

håndbevegelse. Vi var med politiet ut på reportasje under hendelsen. Vi valgte å ikke ta dette lille massasjestudioet med i vår artikkel, og politiet har heller ikke straffeforfulgt stedet. Baltazars Budoar ble lagt ned høsten 2008, men fire norske kvinner har siden gått sammen og tilbyr nå sine tjenester som "Angels of Baltazar".

METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

VÅR TIDS SLAVEHANDEL

Ett av hovedmålene for serien vår var å vise brutaliteten innen den store delen av sexmarkedet som er knyttet til menneskehandel. Som journalistisk tema var dette blitt dekket grundig gjennom lang tid. Og trafficking var et yndet tema for justispolitikerne: I løpet av fire år har to justisministere presentert tre handlingsplaner mot menneskehandel. Men det hadde vært lite fokus på hvordan det hadde gått med ofrene i etterkant av de ulike straffesakene som hadde vært oppe. Per våren 2008 var fem saker ført for retten etter paragraf 224, den såkalte menneskehandelparagrafen. To var ført i Oslo, to i Trondheim og en i Bergen. Paragraf 224 ble innført i 2003 og har en strafferamme på 10 års fengsel. For å ta den i bruk, kreves det at offeret vitner i retten. Uten offerets vitneforklaring bruker man den såkalte hallikparagrafen, med en strafferamme på 5 år. Allerede under den første uken med de nevnte research-møtene, ble problemstillingen rundt kvinner som hadde vitnet mot bakmenn tydelig. Politiet slet med å få ofre for menneskehandel til å vitne. Politiet, byråkrater i justisdepartementet og hjelpeapparat, mente at UDIs praksis i forhold til å nekte opphold for disse vitnene, ikke bidro til å styrke ofrenes ønske om å vitne.

Vi bestemte oss for å hente inn de fem dommene og undersøke situasjonen til alle de rundt 20 ofrene. Samtlige var kvinner og kom fra Estland, Thailand, Romania, Bulgaria og Albania. Bare tre av dem har norske myndigheter "kontroll" på. De andre er for lengst ute av landet og ingen kunne fortelle oss med sikkerhet hvordan det hadde gått med dem etter straffesaken i Norge.

Regjeringens handlingsplan sier blant annet: *"Dersom vi skal lykkes i vår målsetting om å bekjempe menneskehandelen, må flere menneskehandlere og kriminelle nettverk avsløres og straffeforfølges."* Hvorfor var det da bare fem menneskehandelsaker som var ført til doms på 5 år, mens det i samme periode

var avsagt en lang rekke dommer for hallikvirksomhet?

I handlingsplanen skriver regjeringen også: *"Å vitne mot bakmenn i en menneskehandelsak utgjør i mange tilfeller en stor belastning for ofrene. (...) Regjeringen anser derfor at det er behov for å sette inn flere tiltak for å bistå ofrene og å redusere belastningen med "å stå frem" i straffesaken."* Det står videre at: *"Er det fare for at et vitne eller fornærmede blir utsatt for trusler eller represalier, er det politiets oppgave å forebygge dette."*

METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

SENDT FRA ALBANIA

Gjennom et brev vi hentet ut fra justisdepartementets postjournal kom det fram at advokat Eva Frivold hadde tatt opp vitneproblemene. I brevet gjorde hun det klart at hun, som mye brukt bistandsadvokat, ville fraråde sine klienter å vitne. Å forklare seg i retten, ansikt til ansikt med bakmennene, gjorde bare situasjonen vanskeligere for kvinnene. Regjeringens lovede beskyttelse var for de aller fleste bare tomme ord.

Vi snakket med påtaleansvarlige i alle de fem menneskehandelsakene og alle bistandsadvokatene bortsett fra Frivold (som var sykemeldt). I samtalen med statsadvokat Kaia Strandjord i Trøndelag, ble vi gjort kjent med det spesielle samarbeidet mellom politiet i Trondheim og Tirana i Albania. Det hadde ført

til at to albanske menn, far og sønn Pata, våren 2008 stod tiltalt i Tirana for menneskehandel. Tre kvinner var lurt til Trondheim, der de hadde betjent kunder fra sentrumsleiligheter.

At mennene kunne straffes i hjemlandet, var resultatet av et uvanlig politisamarbeid, drevet fram av Trondheims-politiet. Kontakter mot politi og påtalemyndighet i Tirana gjorde at vi kunne følge rettssaken mot to de menneskehandlerne i Albania. Vi ønsket også å intervjuet ett av ofrene i saken, som er det eneste trafficking-offeret norske myndigheter virkelig har fulgt tett opp.

Kvinnen vitnet mot sine bakmenn i et filmet dommeravhør i Norge. Trusselbildet rundt henne ble vurdert som så alvorlig, at en polititjenestemann tok turen fra Trondheim til Oslo for å følge henne til en intervjuavtale med VG. Kvinnen sliter fortsatt med posttraumatisk stressyndrom og fortalte en rystende historie om måneden da hun var sexarbeider i Trondheim, som ble publisert sammen med reportasjen fra Albania.

METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

VITNER, MEN SVIKTES

14. januar 2008 falt det en dom i Bergen tingrett, i en sak der rumenske bakmenn fraktet kvinner til Norge for prostitusjon. Politiets hovedvitne, en av de rumenske kvinnene, stod i retten ansikt til ansikt med mennene som hadde fraktet henne fra prostitusjonsmarkedet i Barcelona til gata i Bergen. I dommen kommer det klart fram at dommeren forventet at kvinnen ville tilbys opphold og beskyttelse i Norge. Men kvinnens bistandsadvokat Halvor Gjengstø kunne fortelle at hun på ingen måte hadde blitt tatt vare på av norske myndigheter etter rettssaken: Bare få

dager etter at hun avla forklaring, kom avslaget på oppholdstillatelse i Norge fra UDI. Avslaget var anket og kvinnen oppholdt seg på hjemmelig sted i Norge. Av sikkerhetsgrunner hadde hun meldeplikt hos den lokale lensmannen når hun beveget seg fra stedet. Likevel mente UDI at kvinnen trygt kunne sendes tilbake til Romania. VG ble av advokaten gjort kjent med at UDI ikke hadde lest politiets sikkerhetsvurdering før de ga kvinnen avslag på opphold. Avdelingsdirektør Hanne Jendal i UDI viste til taushetsplikten og ville ikke gå inn på den konkrete saken. Men hun sa i en mail til oss: "Hvis UDI har avslått slike saker, så er det fordi vi mener at kvinnene ikke risikerer forfølgelse eller annen umenneskelig behandling ved retur til hjemlandet." Den rumenske kvinnen hadde et selvmordsforsøk bak seg og var dypt fortvilet over situasjonen. Hun hadde mottatt grove trusler fra de tiltalte under rettssaken, og var sikker på å bli drept ved retur til hjemlandet. Bakmennene var for lengst på frifot der. Via advokat Gjengstø fikk vi treffe kvinnen. Hun fortalte sin historie om hvordan hun følte seg grovt utnyttet og sviktet av norske myndigheter.

METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

REGJERINGEN SNUR

VG trykket denne saken på forsiden onsdag 11. juni. Gjennom et krisesenter fikk vi også et intervju med en av Eva Frivolds bulgarske klienter, som hadde flyktet fra halliknettverket, men som ikke våget å vitne. I forkant av disse sakene presset vi både Justisminister Knut Storberget og daværende Arbeidsog inkluderingsminister Bjarne Håkon Hanssen på hvorfor de ikke fulgte opp løftene om beskyttelse for disse svært sårbare kvinnene. Samme dag som vi kjørte våre artikler om ofrene regjeringen sviktet, ble vi ble

vi kontaktet av Arbeids- og inkluderingsdepartementet: Statssekretær Libe

Rieber-Mohn ville gjerne møte oss. Temaet ville være dagens oppslag i VG.

Statssekretæren kunne fortelle at departementet nå ville sende en instruks

til UDI: Trafficking-ofre som vitner mot sine bakmenn skal i hovedsak sikres

opphold i Norge. Vedtaket hadde de fattet samme dag, etter VGs sak hadde blitt

tatt opp i regjeringen, vedgikk statssekretæren.

Det rumenske offeret fikk i oktober brev fra Utlendingsnemnda som satte utvisningen til side og ga henne opphold i Norge. Arbeids- og inkluderingsminister Dag Terje Andersen bekreftet 21.oktober at den nye

praksisen om opphold til vitner er pålagt.

METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

SELGER DØTRENE TIL NORGE

Under research til serien kom det fram at den gruppen ofre for menneskehandel

som i fjor vår vokste sterkest, var sigøynerkvinner fra Romania og Bulgaria.

Dette ble blant annet tatt opp av den norske ambassadøren i Bulgaria, Tove

Skarstein, under et foredrag i Oslo i mai. I en av de største hallikopprullingene

fra 2007, den såkalte "Operasjon Gatepiker", var ofrene sigøynerkvinner fra

Bulgaria.

Kvinnene hadde alle nektet å vitne, og dermed slapp bakmennene unna tiltale

for menneskehandel. Norske myndigheter hadde ingen oversikt over hva som

senere hadde skjedd med dem. Én av de prostituerte var bare 17 år gammel,

men da vi forsøkte å spore henne opp via bulgarske hjelpeorganisasjoner,

fortalte de at hun hadde forlatt barnehjemmet den dagen hun fylte atten, og

trolig var tilbake i sexbransjen.

Vi dro til Bulgaria, og til sexgatene utenfor feriebyen Varna, der vi traff én av

kvinnene som hadde solgt sex i Oslo. Hjelpeorganisasjoner og bulgarsk politi kunne fortelle at hallikene hadde fått øynene opp for det norske sexmarkedet, fordi norske turister hadde betalt så godt for seg til de lokale prostituerte. I de lutfattige ghettoene solgte barnerike familier døtre til halliknettverkene for noen få tusenlapper. Mange av disse kvinnene endte i Norge, vanligvis etter opphold i Spania eller Italia. Reportasjen fra Bulgaria ble presentert over syv sider i VG Helg, og ga innblikk i en brutal virkelighet, som norske sexkunder trolig fornekker.

METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

DEN NORSKE SEXKUNDEN

Vår siste sak i serien handlet om kunden. Vi presenterte en sammenfatning av den forskning som finnes om sexkunder i Norge. Her kommer det blant annet fram at det klare flertall av de anslagsvis 200.000 norsk sexkundene ønsker at kvinnene skal selge sex frivillig, men at de i liten grad evner å finne ut om det er tilfelle. Vi lot også en sexkunde komme til orde, sammen med kvinnen han gikk til på fast basis. Kunden, en skilt mann i 50-årene, fortalte at han ville fortsette å kjøpe sex selv om det lå an til å bli forbudt. Det var viktig for oss at sexkundene kom til orde i vår serie, men det var et dilemma for oss at vår case langt på vei representerte stereotypen: En ensom mann, som selv sa at han ikke kunne få sex på annet vis. I samme artikkel ga politi og forskere uttrykk for et mer nyansert syn: Nemlig at den norske sexkunden langt på vei tilsvarer gjennomsnittsmannen, og at menn fra alle samfunnslag kjøper sex. Vi hadde også en sak i vår første serie i juni som ga en grundig gjennomgang av hvordan sexloven hadde fungert i Sverige, som innførte et forbud mot

sexkjøp i 1999. Saken ble reportasjelagt med en helt ny straffesak mot en kvinnelig, russisk hallik som ble avslørt i Sverige. Denne saken ble på mange måter en titt inn i glasskula for hvordan sexloven ville bli håndhevet i Norge. I senere saker i høst har vi vist hvordan norsk politi har forberedt seg ved å lære av svenske kolleger. Det norske sexmarkedet har vi fortsatt å skrive om både på papir og nett, utover høsten, og det er selvsagt et arbeid som videreføres nå som sexloven har trådd i kraft. Da drar vi nytte av en kunnskaps- og kildebank bygd opp under arbeidet med den første serien i juni. Særlig én sak fra november er en direkte videreføring av vår serie:
METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

ANNONSE-HALLIKENE

Gjennom det ovennevnte arbeidet med å kartlegge norske sex-profitører, kom vi over så mye informasjon om driften av annonseselskapet E-Zone, at vi valgte å gå videre med den saken etter sommerferien. E-Zone har i en årrekke operert i en juridisk gråsoner, og alt tydet på at de norske bakmennene var blant de som tjente mest på sexsalg i Norge. I tillegg til daglig leder Morten Kilstad, som vi navnga i vår første serie, fortalte kilder i prostitusjonsmiljøet om to andre personer. Vi fikk kun et fornavn og et kallenavn på mennene fra de prostituerte kvinnene de solgte annonser til. Ingenting kunne knytte navnene til driften av E-Zone. Men spor og fellesnevner gjorde det etter hvert mulig å legge et puslespill av informasjon om disse to. Vi startet jakten på håndfast dokumentasjon som knytter de to "anonyme" mennene til driften. Vi begynte med Morten Kilstad: Han står oppført som daglig leder av Zone

forlag, men er også på papiret, daglig leder av et pornoselskap som har samme kontoradresse i Oslo som Zone forlag. Dette pornoselskapet eies igjen av et selskap på Seychellene, med det klingende navnet "Big Bad Wolf ltd". Dette selskapet har igjen samme forretningsadresse som stråelskapet som GBUGroup, som står som eier av Zone forlag. Dette pornoselskapet er i tillegg eier av flere norske internettdomener, blant annet en nettside der man kan leie veteranbiler. Dette er en legitim utleieside, der flere av bakmennenes egne biler kan leies. Den ene hovedmannen i E-Zone, en 30 år gammel norsk statsborger med bakgrunn fra Balkan, hadde brukte epostadressen til denne bilutleiesiden til egne formål. Vi fikk blant annet innsyn i et brev han hadde skrevet til trafikketaten. Dermed kunne vi knytte navnet til foretaket. Den andre hovedmannen, en 37 år gammel nordmann, eier en veteran sportsbil som kunne leies på nettsiden for eksempel til brylluper. Sportsbilen lå til salg på finn.no for 800 000 kroner. Vi var i ferd med å kunne knytte de to personene til E-Zone, og ville jobbe for å ta bilder av dem. Vi hadde en beskrivelse av utseendet på de to, og bilder viste at de ofte kom kjørende og parkerte utenfor Zone forlags lokaler i Storgata. Bilene var ikke registrert på dem direkte, men på slektninger som gjorde det mulig å nøste fram de korrekte og fulle navnene på de to. VGs fotografer brukte så flere dager på å vente og se hvem som kom og gikk. Dette resulterte i bilder av de to hovedmennene, samt bilder av kvinner som går inn og ut av lokalene. Disse kvinnene dukket senere opp i sexannonser på E-Zone. Vi overvar også et bankkortbytte – en prostituert leverer tilbake et bankkort som er brukt i en transaksjon.

PÅGRIPES AV POLITIET

Underveis i vårt arbeid fikk vi vite at Oslo-politiet hadde opprettet sin egen etterforskning av E-Zone. Politiet var derfor svært tilbakeholdne med å kommentere vår sak, fordi de fryktet at vi skulle gå ut før de var klare med sin etterforskning, og at vi dermed skulle blåse saken for dem. Dermed fikk vi ingen endelig bekreftelse fra politiet på at mennene vi hadde kommet fram til stod for driften av E-Zone. Noe bildebevis av de involverte hvor de helt tydelig mottok penger eller bilder fra prostituerte fikk vi heller ikke. Vi besluttet å legge saken på is i påvente av hva politiet ville foreta seg. Vi fortsatte å holde en jevnlig opptelling av kvinnene som annonserte på E-Zone, noe som viste en kjerne av norske kvinner, og en konstant strøm av nye kvinner fra Øst-Europa som kom til Norge på korte besøk. I november, da politiet arresterte Morten Kilstad, de to antatte hovedmennene og kona til en av de to andre, kunne vi skrive flere artikler basert på den omfattende researchen vi hadde klar. Politiet bekreftet at de fire var siktet for hallikvirksomhet. Takket være kunnskapen vi hadde samlet inn i forkant, kunne vi avsløre hvordan nettverket jobbet, bruke spaningsbildene vi hadde tatt av mennene og bilene deres, og avdekke hvordan kvinner fra Øst-Europa hadde strømmet til Norge for sexsalg via E-Zone. Én av kvinnene vi hadde spaningsbilder av, og som vi hadde kjent igjen fra nettannonsen, valgte å gi oss et intervju om hvordan hun hadde solgt sex i Norge. Hvis det blir en fellende hallikdom mot nettverket bak E-Zone, vil politiet bruke den for å true de øvrige selskapene til å legge ned sin drift. Som vi har skrevet, har disse selskapene allerede overført det meste av driften til utenlandske nettdomener, for å unndra seg norsk lov. Men blir det en dom i E-Zone saken,

så vil det bli nær umulig for firmaet å ha kontorene sine i Oslo, og drive en så

aktiv rekruttering av kvinnene som mennene bak E-Zone gjorde.

METODERAPPORT SKUP-PRISEN 2008

RESSURSER OG ORGANISERING

□ To reportere jobbet med prosjektet fra medio april til medio juni. I tillegg

jobbet en reporter halvparten av tiden med prosjektet. Reporterne dro også på de reportasjereisene som var planlagt, med ulike fotografer fra VG. En del av spaningen og oppsøkingen skjedde på kveldstid. Etter publisering jobbet reporterne videre med problematikken samtidig med

andre saker.

□ VG Fakta var behjelpelige med å søke i tilgjengelige registre i researchfasen.

□ VG Nett satte av en reporter som planla og lagde saker underveis. Hun hadde også hovedansvaret for nettmøtene og TV-reportasjene. En grafiker lagde flash-grafikkene og prosjektets nettside.

□ Underveis var avdelingslederen, som satte i gang prosjektet, med på idémøter og fulgte arbeidet. Hun var bindeleddet mellom alle de involverte, med et spesielt blikk på de etiske vurderingene.

□ En deskmedarbeider var hele tiden med. Det ble laget egne vignetter til

serien og mot slutten ble det laget skisser til hvordan sidene skulle se ut.

□ VGs fotograf i Stavanger dokumenterte gatesalget der. Han tok bildet av kunden som rett ved gaten står med buksa nede sammen med den prostituerte.

□ To fotografer ble satt av til å drive spaning mot E-Zone i den perioden det

var aktuelt. De avløste hverandre da det var nødvendig.

